

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО ТА КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

Сосой Галина Станіславівна,
старший викладач

Воскобойник Валентина Іванівна,
к.філол.н., доцент

кафедри англійської та німецької філології
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Анотація. Іноземна мова є ідеальною платформою для здійснення процесу розвитку творчих здібностей студентів. У статті розглядається проблема використання самостійної роботи на практичних заняттях з іноземної мови та розвиток творчого потенціалу студентів при виконанні деяких видів самостійної роботи.

Ключові слова: творчий потенціал студентів, самостійна робота, іноземна мова, творче мислення, професійна діяльність, навчально-професійні цілі.

Вступ. За останні роки в освітній сфері відбулася переорієнтація освітньої парадигми на розвиток особистісних якостей фахівця-професіонала. У цих умовах метою освіти має стати «розвиток пізнавального та творчого потенціалу майбутнього фахівця, його внутрішньої та зовнішньої самоорганізації, спрямованої на перетворення теоретичних знань на практичні вміння, професійні навички» [1, с. 33]. З розвитком творчих здібностей збагачується практичний та емоційний досвід, формуються психічні установки та інтелектуальний потенціал, відбувається виховання естетичних та розумових здібностей особистості, накопичення професійних навичок та умінь, прояв природних задатків студентів.

Мета дослідження. Метою нашого дослідження є різні форми самостійної роботи студентів у процесі вивчення іноземної мови. Самостійна робота проходить через весь процес навчання студентів в університеті та передбачає формування у них цілісних уявлень про професію, що в сукупності актуалізують процес реалізації творчого потенціалу. На заняттях з іноземної мови реалізація творчого потенціалу студентів протікає при самостійному виконанні ними творчих завдань, що сприяють поглибленню знань, виробленню стійких навичок самостійної роботи.

Такими, наприклад, є завдання як, складання кросворда за основним поняттям досліджуваного розділу, написання есе, проведення мультимедійної презентації по темі, складання портрета творчого вчителя тощо.

Матеріали і методи. Безсумнівно, успішне засвоєння іноземної мови передбачає високий рівень зацікавленості студента у досягненні певного рівня володіння мовою і водночас залученість до процесу навчання. Говорячи про студентів, слід підкреслити, що англійська мова стає для них основним необхідним інструментом пізнання: англійською видається значна частина зарубіжних наукових журналів; крім того, англійська мова є основною робочою мовою більшості міжнародних конференцій.

Навчальний процес з іноземної мови ідеально підходить для реалізації цілей всебічного розвитку особистості. Саме у процесі навчання іноземної мови методисти-практики рекомендують широко застосовувати самостійну роботу. Здійснюючи виконання самостійної роботи в рамках мовної освіти, студенти не лише отримують та вдосконалюють необхідні мовні навички, але також набувають можливості творчо мислити, самостійно планувати свої дії, прогнозувати різні варіанти розвитку подій, активно включатись у реальну мовну дійсність.

Самостійна робота на практичних заняттях з іноземної мови проводиться з метою систематизації знань, розвитку критичного та креативного мислення та закріплення умінь.

Головне в самостійній роботі студента має бути не те, що вона

виконується без безпосередньої допомоги викладача, а те, що в його діяльності поєднуються функції переведення інформації у знання, потім у вміння та функції управління цією діяльністю. У процесі самостійної роботи студент постає як активна творча особистість, що створює свій світогляд, культуру, готовність до майбутньої професії, ерудицію.

Розвитку творчого потенціалу студентів у процесі самостійної роботи з іноземної мови можуть сприяти багато факторів, серед яких слід виділити такі, як потенційне застосування на практиці результатів виконуваної роботи у сфері майбутньої професійної діяльності, що дозволяє реалізувати себе як майбутнього спеціаліста у навчальній ситуації; інтеграція активних методів навчання студентів до навчального процесу, що стимулює до творчої діяльності (ігри, вивчення кейсів, мультимедійні презентації, створення проектів); наявність науково-дослідного компонента у самостійній діяльності студента (підготовка до науково-практичних конференцій та семінарів; предметні олімпіади; конкурси науково-дослідних робіт мовою тощо) [2].

Вищевказані компоненти активізують творчий початок і сприяють розкриттю особистості студента як майбутнього професіонала з креативним підходом до вирішення проблем, що виникають. Кожна форма самостійної роботи має різну міру впливу розкриття творчого потенціалу. Так, індивідуальна робота дозволяє враховувати особливості особистісних якостей студента, при цьому завдання може бути уніфіковано, але мати варіації виконання. Самостійна робота невеликими групами, кожна з яких виконує своє проектне завдання, також має переваги.

Популярною формою творчої самостійної роботи з іноземної мови є есе, яка має на меті розвиток творчого мислення та вміння письмового викладу власних думок. З одного боку, її виконання дозволяє студентам застосовувати отримані знання на практиці, а з іншого боку, викладач має можливість отримувати зворотний зв'язок про якість засвоєння матеріалу та рівень розвитку у кожного студента здатності висловлювати свої думки у письмовій формі. Різноманітність тем вимагає певну форму есе. Це може бути вивчення

проблемної ситуації у вигляді подання різних точок зору на її вирішення на основі аналізу літератури та матеріалу із засобів, підбору прикладів, що ілюструють її наявність тощо.

Не менш цікавою формою самостійної роботи є презентація.

Презентація – це можливість студентів висловити власні ідеї у зручній для них творчо продуманій формі. Результатом використання мультимедійних презентацій, комп'ютера та матеріалів Інтернету на заняттях є творча атмосфера спілкування та підвищення мотивації вивчення іноземної мови.

Навчання студентів передбачає формування навичок роботи з літературою англійською мовою, перекладу спеціальних текстів, а також всебічне володіння засобами усного та письмового різновиду іноземної мови. При цьому слід зазначити: оскільки на заняттях більша увага нерідко приділяється письмовим текстам та перекладам, навіть знаючі студенти нерідко з хвилюванням ставляться до можливості усного публічного виступу, і, не маючи навичок риторики, не усвідомлюють відмінностей між усною презентацією результатів дослідження та написанням есе.

Ще одним важливим завданням презентацій стало формування у студентів творчого підходу до вивчення іноземної мови. Необхідною умовою успішності проведення презентації є вибір теми, здатної зацікавити студентів. Продуманий, грамотний підбір матеріалу дає можливість студентам виявити творчий підхід та значну самостійність під час підготовки до проведення презентації. Тематика повинна вибиратися з урахуванням інтересу студентів до матеріалу, що вивчається, тому в ході презентації дуже важливо дотриматися вірного балансу між візуальною та розмовною складовими, одночасно створюючи психологічно комфортну атмосферу для студентів.

При цьому кожна презентація повинна включати уточнюючі коментарі та питання викладача, а також живе обговорення з усіма учасниками. Для більшості студентів презентація є серйозним досвідом виступу англійською перед широкою аудиторією, при цьому дозволяє проявити себе як у ролі доповідача, так і опонента. Студентські виступи базуються на отриманих

базових знаннях, самостійній підготовці, творчому підході та прагненні вдосконалювати свої знання у професійній галузі при вивченні іноземної мови. Безперечно, презентації показують себе як реальний засіб оптимізації навчального процесу.

Ще одним із видів самостійної роботи студентів на заняттях з іноземної мови – виконання творчого проекту (наприклад, за темою "British and American Crime Fiction" або "This Amazing Place We Live in"), його технічний та естетичний супровід, обґрунтування та наочний супровід, подання та захист даного проекту. На першому етапі розв'язання творчої задачі відбувається її усвідомлення: студенти розуміють, що для вирішення поставленої задачі недостатньо наявних знань, необхідно вийти за їхні межі, визначити напрямок роботи. Отже, вже на першому етапі виникає особиста зацікавленість у проекті, що природно підвищує пізнавальний інтерес. На другому етапі відбувається інформаційний пошук.

Визначаючи методи знаходження нової інформації, студенти спираються на знання, отримані у процесі навчання та попередньої діяльності. Третій етап відповідає аналітико-синтетичній переробці інформації. Змістом цього етапу є розуміння, осмислення отриманої інформації, її оцінка, встановлення зв'язків між розрізненими фактами та явищами, узагальнення їх та подання у логічній формі. Саме на цьому етапі зібрана інформація переходить у знання. Заключний етап вирішення творчої задачі – представлення та захист проекту. Отриманий результат як його «експортної моделі» стає надбанням інших, обговорюється, аналізується. Тому письмове оформлення результатів, наочний та технічний супровід – необхідний завершальний етап вирішення творчого завдання. На цьому етапі студенти представляють свій проект, дають технічне та естетичне обґрунтування своєї роботи, відповідають на питання, що виникають під час представлення, вислуховують зауваження.

Робота над створенням такого проекту допомагає розвинути здібності у студентів, трансформувати вже набуті знання, працювати в команді, відстоювати особистісну позицію та нести відповідальність за виконання

поставленого перед групою завдання, розвивати творчий потенціал, конкурентоспроможність, професійну мобільність, здатність до самоосвіти.

Одна з передбачуваних форм творчої роботи студентів на практичних заняттях з іноземної мови може полягати у вивченні на самостійній основі інформаційних матеріалів з метою переробки поданої інформації (це можуть бути різні схеми, таблиці, буклети, рекламні проспекти та ін.). Прискорення інформаційних процесів сучасного суспільства диктує більш інтенсивні способи управління інформаційними потоками, засвоєння та актуалізації знань, а це означає, що сучасний фахівець має вміти працювати з великою кількістю інформації, та швидко виробляти стратегію вирішення нестандартних проблем [3].

Головними ознаками оцінювання творчих завдань є високий рівень самостійності, вміння обробляти матеріал з урахуванням його порівняння, зіставлення і узагальнення, класифікації з виділених підстав, вміння давати власну оцінку описуваному явищу чи події, висловлювати своє ставлення щодо нього. «Реалізація творчого потенціалу студентів у процесі виконання ними самостійної роботи сприяє появі не лише великих та яскравих знахідок, а й скромних та малопомітних, які також суттєво значущі для особистісного та професійного зростання студентів».

Зазначимо, що у цій статті наведено лише невелику кількість проаналізованих прикладів видів самостійної роботи студентів на практичних заняттях з іноземної мови. Така індивідуальна робота сприяє розвитку мотивації до подальшого вивчення мови, творчого підходу до своєї навчальної діяльності, вміння самостійно мислити та поглиблювати свої знання [4].

Висновки. Отже, організація самостійної роботи студентів є складним та багатогранним процесом, спрямованим на реалізацію їх критичного та креативного мислення в освоєнні змісту навчальних дисциплін професійної підготовки, успішність реалізації якого залежить від ступеня включеності студентів у різні види самостійної роботи та ставлення студентів до реалізації свого творчого потенціалу. Реалізація форм самостійної роботи студентів на

заняттях з іноземної мови, що активізують творчий потенціал особистості, передбачає особистісно-орієнтований підхід.

Це пов'язано з новою роллю викладача як ініціатора самостійної навчально-пізнавальної та комунікативної діяльності студентів, що сприяє отриманню неоціненого досвіду, максимально наближеного до реальної професійної діяльності. У процесі виконання самостійної роботи творчого характеру студент є суб'єктом дії, що під час роботи з одиницями інформації іноземною мовою сприяє формуванню комунікативних, компенсаторних та соціокультурних компетенцій, необхідних для успішної роботи молодого спеціаліста в умовах сучасного ринку праці.

Всі ці фактори стимулюють активізацію творчого мислення студентів та сприяють засвоєнню мовного матеріалу, оскільки мова служить не метою, а засобом досягнення навчально-професійних цілей. Подібні форми організації самостійної роботи студентів дозволяють, за бажанням та необхідності, вводити в завдання елементи творчості, науково-дослідної роботи, спрощувати чи ускладнювати завдання самостійної роботи студентів на заняттях з іноземної мови.

Проведення аналізу різних творчих завдань студентів дозволяє зробити висновок, що професійна підготовка студентів орієнтована на розвиток та реалізацію їх критичного та креативного мислення та визначається суттю та змістом їх майбутньої професії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: [підручник] / Світлана Олександрівна Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
2. Кучер У. В. Розвиток творчого потенціалу студентів [Електронний ресурс]: – Режим доступу : http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf.
3. Професійна підготовка майбутнього викладача як фактор формування його творчого потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/stpXAg>.

4. Казанжи О. В. Формування творчої особистості вчителя. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/>.
5. M. J. Hannafin, K. M. Hannafin, Cognition and student-centred, web-based learning: Issues and implications for research and theory, Learning and instruction in the digital age Springer US, p. 20-34, 2010.
6. Корнева З.М. Самостійна робота як провідна форма організації навчальної діяльності з оволодіння іноземною мовою у професійному спрямуванні у немовному вищому закладі освіти. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vkpi/fpp/2007-1/06_Korneva.pdf.
7. Мархева О. Є. Організація самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов за підтримки інформаційних технологій.
8. Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 2(16). – Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
9. Мостова А. О. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів англійської мови. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2011_17/files/P1711_55.pdf.